

मिडिया मॉनिटरिंग सेंटर विस्तारीत
स्वरूपात सुरु करण्यास तसेच त्याकरीता
येणाऱ्या रु.१०.०० कोटी इतक्या वार्षिक
आवर्ती खर्चास मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: मावज - २०२२/ प्र.क्र.२६६/मावज १
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : ५ मार्च, २०२५.

वाचा :-

१. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्र.वानियो-२०११/प्र.क्र.२१९/का.३४,
दि.३०/०९/२०११
२. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्र.पुरक-२०१२/प्र.क्र.१५४/का.३४,
दि.१४/०३/२०१३
३. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन जापन क्र. मावज-२०१६/प्र.क्र.३८४/३४,
दि.०५/०२/२०१६
४. माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाचे पत्र क्र.नवमाध्यम शाखा/स.मा.नि.प्र./७७,
दि.२२/०८/२०२४.

प्रस्तावना:-

सध्या विविध माध्यमांच्या संख्येत आणि प्रकारातही मोठ्या प्रमाणात वाढ झाली आहे. त्यानुसार मुद्रित माध्यमे, दृक्श्राव्य माध्यमे, समाज माध्यमे आणि डिजिटल मीडिया यासारख्या सर्वच माध्यमांतून शासकीय योजना, धोरणे इ. बाबत बातम्यांना प्रसिद्धी देण्यात येते. अशा प्रकारच्या बातम्यांचे एकछत्री संनियंत्रण करून तसेच त्यांचे त्वरीत विश्लेषण करून त्या बातम्यांच्या अनुषंगाने वस्तुस्थितीदर्शक माहिती त्वरीत उपलब्ध करून देण्यासाठी विस्तारीत स्वरूपात मिडीया मॉनिटरिंग सेंटर सुरु करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या संदर्भीय क्र.४ येथील प्रस्तावास अनुसरून मुद्रीत, इलेक्ट्रॉनिक, समाजमाध्यम, डिजिटल माध्यम या माध्यमांवरील बातम्यांचे शास्त्रीय पद्धतीने अवलोकन, विश्लेषण करून अहवाल देणे, तसेच डॅशबोर्ड व मोबाईल ॲप्लिकेशनवर माहिती उपलब्ध करून देण्यासाठी मिडीया मॉनिटरिंग सेंटरची उभारणी करून त्याचे संचलन करण्यासाठी एकत्रित सेवा देणाऱ्या संस्थेची नियुक्ती करण्यासाठी येणाऱ्या एकूण रु.१०.०० कोटी इतक्या आवर्ती खर्चास खालीलप्रमाणे प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे:-

(अ) मिडीया मॉनिटरिंग सेंटर योजना माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या स्तरावर स्वतंत्रपणे उपक्रम म्हणून राबविण्यात येईल.

(ब) या योजनेची व्यापकता वाढविण्याच्या दृष्टीने मुद्रित, इलेक्ट्रॉनिक माध्यमे याबरोबरच समाजमाध्यमे, डिजिटल माध्यमे, ऑनलाईन न्यूज वेबसाईटस, न्यूज ॲप्स यासारख्या नवमाध्यमांमधून प्रसारित होणाऱ्या शासनाशी संबंधित सकारात्मक व नकारात्मक माहितीचे अवलोकन करणे, नकारात्मक माहिती व दिशाभूल करणारा मजकूर प्रसारित होत असल्यास रिअल टाईममध्ये निदर्शनास आणून देणे यासारख्या बाबी त्याही वेगवान पद्धतीने कार्यान्वित करण्यासाठी यंत्रणा तयार करणे.

(क) मीडिया मॉनिटरिंग सेंटर योजना विस्तारीत स्वरूपात सुरु करण्यात येत आहे. पहिल्या टप्प्यात मुद्रित, इलेक्ट्रॉनिक माध्यमे याबरोबरच समाजमाध्यमे, डिजिटल माध्यमे, ऑनलाईन न्यूज वेबसाईटस, न्यूज ॲप्स यासारखी नवमाध्यमे यांचा विचार करण्यात आला आहे. दुसऱ्या टप्प्यात यापुढील काळात काही अधिक नवमाध्यमे आल्यास याचाही या योजनेमध्ये समावेश करण्यात येईल.

२.योजनेच्या अटी व शर्ती : बातम्या व माहितीचे संकलन आणि विश्लेषण करणाऱ्या व्यावसायिक सल्लागार संस्थेकडून करून घेण्यात येणाऱ्या कामाचे स्वरूप खालीलप्रमाणे -

- १) सकाळी महत्वाच्या वृत्तपत्रातील बातम्यांची पीडीएफ स्वरूपातील कात्रणे सादर करणे (सकारात्मक/नकारात्मक वर्गीकरण, विभाग, विषय, घटना व व्यक्तीनिहाय टॅगिंग)
- २) इलेक्ट्रॉनिक मीडिया, डिजिटल / समाज माध्यमांवरील याबरोबरच इतर नवमाध्यमांतील बातम्या- मजकुराचे दिवसभर अवलोकन (मॉनिटरिंग) करून प्रत्येक एक तासाला त्यावरील ट्रेंड, मूड, टोन यांचा अलर्ट देणे. याशिवाय मीडिया मॉनिटरिंग सेंटर सकाळी ८ ते रात्री १० यावेळेत सुरु असताना वेळोवेळी अपडेट देणे.
- ३) सर्व माध्यमांवरून प्रसारित झालेल्या मजकुराचे विश्लेषण करून विषय, जिल्हा, विभाग, घटना आणि व्यक्ती निहाय अहवाल देणे.
- ४) विविध वर्गवारी-विषयानुसार दैनंदिन, साप्ताहिक, मासिक तसेच मागणीनुसार अहवाल तयार करणे.
- ५) ही सर्व माहिती एकाच ठिकाणी हाताळता येण्यासाठी डॅशबोर्ड तसेच मोबाईल ॲप्लिकेशन उपलब्ध करून देणे.
- ६) शासकीय धोरणे आणि योजना यांच्याबाबत जनता माध्यम यांच्या प्रतिसादाबाबतचे विश्लेषण आणि अहवाल देणे
- ७) माध्यमांमधून प्रसारित झालेल्या असत्य किंवा चुकीच्या बातम्या किंवा माहिती राज्यातील शांतता भंग करू शकते. या पार्श्वभूमीवर माध्यमांतून प्रसारित होणारी चुकीची माहिती, खोट्या बातम्या- मजकुराचा प्रसार रोखण्यासाठी विश्लेषण करणारी यंत्रणा/ॲप/व्यवस्था असणे आवश्यक आहे. सध्या या सर्व माध्यमांमधून तयार होणारा मजकूर मोठ्या प्रमाणावर असल्यामुळे पारंपरिक पद्धतीने यावर लक्ष ठेऊन विश्लेषण करण्यासाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा (AI) आधार.
- ८) मुद्रित, इलेक्ट्रॉनिक, समाज माध्यम आणि डिजिटल मीडिया याद्वारे शासनाबाबतची माहिती संबंधितांपर्यंत पोहोचणे आवश्यक आहे. याबाबत अधिक काम करत असताना काही बाबी लक्षात घेणे आवश्यक आहे. जसे की, सर्व माध्यमांवरील माहितीचे विश्लेषण करून शासनाला गुणात्मक आणि एकत्रित पद्धतीने माहिती सादर करणे.
- ९) विविध माध्यमांमध्ये लोकाभिमुख प्रशासनासाठी आवश्यक असणारी तसेच निर्णय प्रक्रियेत उपयोगात आणता येईल अशी गुणवत्तापूर्ण प्रतिसाद यंत्रणा कार्यान्वित करणे.
- १०) अशा प्रकारचे काम करणाऱ्या अनेक व्यावसायिक सल्लागार संस्था सध्या कार्यरत आहेत. या संस्था कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा (AI) वापर करून आवश्यकतेनुसार सर्व माध्यमांमधून प्रसारित होणाऱ्या बातम्या-माहिती-चर्चा-ट्रेंड-टोन यांचे निरीक्षण आणि विश्लेषण करून आवश्यकतेनुसार अहवाल तयार करणे.
- ११) माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाने प्रस्तावाच्या अनुषंगाने तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (DPR) तयार करावा. सदर अहवाल तयार करतांना प्रत्येक बाब स्पष्ट करावी.
- १२) प्रस्तावित संस्थेचे काम करण्याचे क्षेत्र, त्यांच्याकडून करण्यात येणारे काम याचा समावेश तपशीलवार प्रकल्प अहवालात करावा. तसेच अशा संस्थेच्या नियुक्तीनंतर सध्या कार्यरत असलेल्या महासंचालनालयाच्या माध्यम प्रतिसाद केंद्राकडून कोणते काम करण्यात येणार आहे हे देखील सदर प्रकल्प अहवालात स्पष्ट करावे.

३. अन्य राज्यांनी इलेक्ट्रॉनिक मिडिआद्वारे प्रसारित होणा-या कार्यक्रमांवर निगराणी ठेवण्यासाठी उभारलेल्या मिडिया मॉनिटरिंग यंत्रणेच्या फलश्रुतीचा आढावा माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाकडून घेण्यात येईल.

मिडिया मॉनिटरिंग या क्षेत्रातील चांगला अनुभव असणाऱ्या संस्थेची बाह्यस्रोतांद्वारे किंवा करारपध्दतीने सेवा घेतल्यास शासनास अशी यंत्रणा उभारण्यासाठी लागणारा मोठ्या प्रमाणावरील खर्च तसेच त्या यंत्रणेच्या देखभाल-दुरुस्तीस येणा-या खर्चात होणारी बचत होण्याच्या दृष्टीने माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाने वेळोवेळी आढावा घ्यावा.

४. मिडिया मॉनिटरिंग सेंटर विस्तारीत स्वरूपात सुरु करण्यासाठी संबंधित संस्थेची नियुक्ती ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे प्रथमतः १ वर्ष करण्यात यावी. तसेच संस्थेचे काम समाधानकारक असल्यास संस्थेची मुदत २ वर्षांपर्यंत वाढविण्याचे अधिकार महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई यांना असतील. तथापि, सदरचा कालावधी ३ वर्षांपेक्षा जास्त असता कामा नये. तसेच संबंधित संस्थेकडून करण्यात येणा-या कामाचे संनियंत्रण व जबाबदारी माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाची असेल.

५. आर्थिक वर्षाच्या अखेरीस खरेदीच्या प्रस्तावांबाबत करावयाच्या कार्यवाहीबाबत वित्त विभाग शासन परिपत्रक दि.१७/१/२०२५ नुसार सदर परिपत्रकातील अटी व शर्तीनुसार कार्यवाही करण्याची सर्वस्वी जबाबदारी माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाची राहिल. शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार तसेच उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशाच्या अनुषंगाने संस्थेची नियुक्ती ई-निविदा प्रक्रियेने करण्यासाठी तसेच ई-निविदेची जाहिरात वर्तमानपत्रातून करण्यासाठी येणाऱ्या खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे.

६. वरील प्रस्तावाच्या अनुषंगाने शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले आदेश/ शासन निर्णय यानुसार कार्यवाही करण्याची जबाबदारी माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाची राहिल.

७. सदर प्रयोजनासाठी येणारा खर्च सामान्य प्रशासन विभाग, मागणी क्र. ए-६,२२२०-माहिती व प्रसिद्धी, ६० इतर, १०२ माहिती केंद्र, (००) (०३) मीडिया मॉनिटरिंग सेंटर, १३-कार्यालयीन खर्च (संगणक संकेतांक २२२० १०३२) (कार्यक्रम) या लेखाशिर्षाखाली दरवर्षी उपलब्ध असलेल्या निधीतून भागविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. याबाबतच्या अटी शर्ती शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयानुसार राहिल.

८. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.४८८/का.१४४३, दिनांक २८/०१/२०२५ अन्वये तसेच वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ ७८/व्यय-४, दिनांक १२/०२/२०२५ अन्वये मिळालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०३०५१८२९५८९६०७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अ. धों. भोसले)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव.

२. मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.

३. मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.

४. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद / विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.

५. मा.उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
६. मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. सर्व सन्माननीय विधानसभा, विधानपरिषद व संसद सदस्य.
८. मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
९. मा.उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
१०. सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
११. मा.मुख्य सचिव यांचे सहसचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
१२. सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
१३. महालेखापाल, १/२ (लेखा व अनुज्ञेयता)/(लेखापरीक्षा), मुंबई, नागपूर,
१४. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई.
१५. सहसचिव, वित्त विभाग (कार्या-व्यय-४)मुंबई ,मंत्रालय,
१६. सहसचिव, नियोजन विभाग (कार्या-१४४३)मुंबई ,मंत्रालय,
१७. संचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई
१८. उपसंचालक (लेखा), माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
- १९.अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
२०. निवासी लेखापरीक्षा अधिकारी, मुंबई
२१. लेखाधिकारी (आहरण व संवितरण), माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
२२. निवडनस्ती (मावज१-), सामान्य प्रशासन विभाग.
२३. भारतीय जनता पक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश, सी.डी.ओ.कुटीर क्र.१, योगक्षेमसमोर, वसंतराव भागवत चौक, नरिमन पॉईंट, मुंबई-४०० ०२०.
२४. भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस, महाराष्ट्र प्रदेश काँग्रेस(इं.) समिती, टिळक भवन, काकासाहेब गाडगीळ मार्ग, दादर, मुंबई-४०० ०२५.
२५. राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष, ठाकरसी हाऊस, जे.एन.हेरेडिया मार्ग, बॅलार्ड इस्टेट, मुंबई-४०० ०३८.
२६. शिवसेना, शिवसेना भवन, गडकरी चौक, दादर, मुंबई-४०० ०२८.
२७. बहुजन समाज पक्ष, प्रदेश सचिव, महाराष्ट्र राज्य, बी.एस.जी.भवन, भूखंड क्र. ८३-ए, कलेक्टर कॉलनी, चेंबूर, मुंबई-४०० ०.७४
२८. भारतीय कम्युनिस्ट पक्ष, महाराष्ट्र समिती, ३१४, राजभवन, एस.व्ही.पटेल मार्ग,मुंबई- ४०० ००४.
२९. भारतीय कम्युनिस्ट (माक्सवादी) पक्ष, महाराष्ट्र समिती, जनशक्ती सभागृह, ग्लोब मिल पॅलेस, वरळी, मुंबई-४०० ०१३.
३०. महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना, राजगड, मातोश्री टॉवर, शिवाजी पार्क, दादर, मुंबई-४०० ०२८.